

ĀFRIKA

ES un Āfrikas attiecības regulē [Kotonū nolīgums](#) un [Āfrikas un ES kopējā stratēģija](#), un gan nolīgumam, gan stratēģijai ir politiskas, ekonomiskas un attīstības dimensija. ES aktīvi strādā, lai veicinātu mieru un drošību Āfrikā, un kopā ar Āfrikas Savienību (ĀS) tā ir iesaistījusies dažādos politiskajos dialogos, tostarp par demokrātiju un cilvēktiesībām. Par vienu no Āfrikas un ES attiecību pamatelementiem ir kļuvusi migrācija. Galvenais rīks, ar ko īsteno ES attīstības sadarbību Āfrikā, joprojām ir Eiropas Attīstības fonds.

JURIDISKAIS PAMATS

- [Līguma par Eiropas Savienības darbību](#) (LESD) 217. pants;
- Partnerattiecību nolīgums starp Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna (ĀKK) valstu grupu, no vienas puses, un Eiropas Kopienu un tās dalībvalstīm, no otras puses, (Kotonū nolīgums);
- [Nolīgums par tirdzniecību, attīstību un sadarbību](#) (NTAS) starp Dienvidāfrikas Republiku un Eiropas Kopienu un tās dalībvalstīm.

KOTONŪ NOLĪGUMS

ES un Subsahāras Āfrikas attiecības pašlaik regulē Kotonū nolīgums, kas ir uzskatāms par ES un 78 ĀKK grupas valstu attiecību pamatu. Dienvidsudāna šo nolīgumu parakstījusi nav.

Par ES un ĀKK attiecību sākumu ir uzskatāma Lomes I–IV konvencija (1975.–2000. gads), kurā ir paredzēta sadarbība attīstības jomā un tirdzniecības noteikumi, saskaņā ar kuriem 99,5 % ĀKK valstu produkcijas var brīvi piedāvāt Eiropas tirgū. Lomes konvenciju nomainīja 2000. gada 23. jūnijā parakstītais Kotonū nolīgums, kura darbības termiņš ir 20 gadi. Kotonū nolīguma mērķis ir izskaust nabadzību, ĀKK valstis arvien vairāk integrējot pasaules ekonomikā. Kotonū nolīguma nosaukumā ir iekļauts jēdziens „partnerattiecības”, ar ko tiek īpaši uzsvērtas abpusējās saistības un atbildība un izcelta politiskā dialoga, cilvēktiesību, demokrātijas un labas pārvaldības nozīme. Nolīgumu īsteno kopīgas ĀKK un ES iestādes, tostarp Ministru padome, Vēstnieku komiteja un Apvienotā parlamentārā asambleja. Kotonū nolīgums ir grozīts divas reizes – attiecīgi 2005. gadā un 2010. gadā. Eiropas Parlaments 2013. gada jūnijā deva piekrišanu 2010. gada pārskatītās redakcijas ratifikācijai, taču pauda “visdziļākos iebildumus attiecībā uz tām nolīguma daļām, kuras Eiropas Parlamenta viedokli un

Savienības vērtības neatspoguļo”. Parlaments jo īpaši iebilda pret to, ka nav iekļauta nepārprotama klauzula par “diskriminācijas seksuālās orientācijas dēļ aizliegumu”.

Tā kā Kotonū nolīguma termiņš beidzas 2020. gadā, jau ir sākušās diskusijas par regulējumu pēc šā nolīguma termiņa. 2015. gadā Eiropas Komisija sāka pārdomu procesu, kura ietvaros noritēja plaša sabiedriskā apspriešana un izvērtēšanas process. 2016. gada novembrī šā pārdomu procesa rezultātā tika publicēts kopīgs paziņojums, kurā ir izklāstīti dažādi nākotnes politiskie scenāriji. 2016. gada oktobrī Parlaments pieņēma rezolūciju par ĀKK un ES turpmākajām attiecībām pēc 2020. gada. Komisijas paziņojumam 2017. gada decembrī sekoja priekšlikums par direktīvu apspriešanu sarunās. Šo dokumentu apsprieda Parlamentā 2018. gada pirmajā pusē, un [rezolūciju](#), kurā ir pausts Parlamenta viedoklis, tas pieņēma 2018. gada 14. jūnijā. Šis process vainagojās ar ES sarunvešanas pilnvarojumu, ko sniedza 2018. gada jūnijā, savukārt ĀKK valstis savu pilnvarojumu deva 2018. gada maijā. Dialogs sākas 2018. gada oktobrī, un noslēgušās ir četras sarunu kārtas.

ĀFRIKAS UN ES KOPĒJĀ STRATĒGIJA (ĀEKS)

Āfrikas un ES kopējā stratēģija (ĀEKS) ir uzskatāma par visaptverošu ES politiku attiecībā uz visām 54 Āfrikas valstīm. ĀEKS pieņēma Eiropas un Āfrikas vadītāji otrajā ES un Āfrikas augstākā līmeņa sanāksmē, kas notika Lisabonā 2007. gada decembrī. Kopējā stratēģija tika iecerēta kā līdzeklis, ar ko Āfrikas un ES attiecības paceļ jaunā stratēģiskā līmenī, kurā politiskās partnerattiecības būtu ciešākas un sadarbība visos līmeņos – plašāka. Tās mērķi ir:

- papildus sadarbībai attīstības jomā Āfrikas un ES attiecībās uzsākt kopīgu politisku jautājumu risināšanu;
- risināt ne tikai tīri Āfriku skarošus jautājumus, bet censties efektīvi risināt tādas globāla rakstura problēmas kā migrācija, klimata pārmaiņas, miers un drošība;
- atbalstīt Āfrikas centienus mudināt šo nozīmīgo uzdevumu risinājumu meklēšanu starpreģionālā un kontinentālā līmenī;
- censties iedibināt partnerattiecības, kuru uzmanības centrā būtu iedzīvotāji, nodrošinot lielāku Āfrikas un Eiropas sabiedrības līdzdalību.

Minēto mērķu sasniegšanai ĀEKS sākotnēji bija noteiktas astoņas tematiskās sadarbības partnerības. Ceturtajā ES un Āfrikas augstākā līmeņa sanāksmē, kas notika 2014. gada aprīlī Briselē, valstu un valdību vadītāji pieņēma politikas deklarāciju un uz rezultātiem orientētu ceļvedi laikposmam 2014.–2017. gads. Šajā sanāksmē tika nolemts sākotnējās astoņas tematiskās partnerības pārorientēt uz piecām prioritārām jomām: i) miers un drošība; ii) demokrātija, laba pārvaldība un cilvēktiesības; iii) cilvēku attīstība; iv) ilgtspējīga un iekļaujoša attīstība un izaugsme, un kontinentālā integrācija; un v) globālas un jaunas problēmas. Šajā jaunajā sadarbības satvarā zinātne, tehnoloģija un inovācija ir atzītas par transversālu jautājumu, ņemot vērā to ieguldījumu visu pārējo sociālekonomisko attīstības mērķu sasniegšanā. Tika apstiprināta atsevišķa deklarācija par migrāciju un mobilitāti, kā arī rīcības plāns par cīņu pret neatbilstīgu migrāciju un cilvēku tirdzniecību, par starptautiskās aizsardzības

stiprināšanu, legālās migrācijas labāku organizēšanu un migrācijas un attīstības mijiedarbības veicināšanu.

Vēl viena ES un Āfrikas [augstākā līmeņa sanāksme notika Valletā](#), Maltā, 2015. gada novembrī, un tajā galvenā uzmanība tika pievērsta migrācijai un tās rezultātā tika pieņemts Valletas rīcības plāns un tika sākta 1,8 miljardu EUR vērtā [ES ārkārtas trasta fonda](#) (ESTF) darbība attiecībā uz Āfriku, lai novērstu neatbilstīgas migrācijas un iedzīvotāju piespiedu pārvietošanas pamatcēloņus. Saskaņā ar jauno ES globālo stratēģiju 2016. gada jūnijā Eiropas Komisija ierosināja jaunu partnerattiecību ar trešām valstīm satvaru migrācijas jomā. Runājot par tematu “ilgtermiņa finansējums”, ir jāteic, ka Komisija 2016. gada septembrī paziņoja par tāda [Eiropas Ārējā ieguldījumu plāna](#) izveidi, kurš satur jaunu inovatīvu finanšu instrumentu – [Eiropas Fondu ilgtermiņai attīstībai](#) (EFIA).

Piektā [ES un Āfrikas Savienības](#) (ĀS) augstākā līmeņa sanāksme notika Kotdivuārā 2017. gada novembrī, un tajā galvenais apspriestais temats bija “Ieguldījums jaunatnē”. Tas ir galvenais abus partnerus interesējošais jautājums, jo 60 % Āfrikas iedzīvotāju ir jaunāki par 25 gadiem. Gatavojoties šai sanāksmei, 2017. gada maijā Eiropas Komisija un augstā pārstāve / priekšsēdētāja vietiece nāca klajā ar kopīgu paziņojumu par [jaunu impulsu Āfrikas un ES partnerattiecībās](#). Papildus tam Eiropas Parlaments rīkoja augsta līmeņa konferenci, lai pirms augstākā līmeņa sanāksmes popularizētu savu jaunās partnerības redzējumu, – šajā konferencē tikās ES un Āfrikas politiskie līderi un politikas veidotāji un apsprieda mieru un drošību, ekonomisko izaugsmi, migrāciju un jaunatnes jautājumus. Šajā sanāksmē ES un Āfrikas vadītāji pieņēma [kopēju paziņojumu par kopīgām ES un Āfrikas partnerattiecību prioritātēm](#) šādās četrās jomās: i) jauniešu ekonomiskās iespējas; ii) miers un drošība; iii) mobilitāte un migrācija; un iv) sadarbība un pārvaldība. Līdztekus tam viņi nosodīja to, ka Lībijā pret migrantiem un bēgļiem izturas necilvēcīgi, šajā jautājumā pieņemot [kopēju paziņojumu](#).

SADARBĪBA ATTĪSTĪBAS JOMĀ

ES vēl arvien ir lielākais Āfrikai sniegtā finansējuma avots. Sadarbība attīstības jomā tiek īstenota, izmantojot dažādus finanšu instrumentus. Nozīmīgākais ir Eiropas Attīstības fonds (EAF), kas ir izveidots uz Kotonū nolīguma pamata un no kopējā ES budžeta finansēts netiek (sk. atsevišķu faktu lapu [5.3.1.](#) par attīstību). Šī finanšu struktūra var mainīties, ņemot vērā sarunas par ES jauno daudzgadu finanšu shēmu laikposmam 2021.–2028. gads (sk. atsevišķu faktu lapu [1.4.3.](#) par šo jautājumu). Sarunas par to sākas 2018. gadā un būtu jāpabeidz 2019. gada beigās vai 2020. gada sākumā. EAF 11. budžets ir 29,1 miljards EUR: 24,3 miljardi EUR – valsts un reģionālās sadarbības programmām, 3,6 miljardi EUR – ĀKK valstu savstarpējai sadarbībai un 1,1 miljards EUR – Eiropas Investīciju bankas pārvaldītajam ĀKK ieguldījumu mehānismam.

EAF attiecas uz visām Āfrikas valstīm, kas ir Kotonū nolīguma puses, izņemot Dienvidāfriku, kurai sadarbības līdzekļi tiek piešķirti no ES attīstības sadarbības instrumenta (ASI), kuru savukārt finansē no kopējā ES budžeta. Jaunajā ASI laikposmam 2014.–2020. gads papildus tam ir paredzēts atvēlēt 845 miljonus EUR

Panāfrikas programmai (*PANAF*), kas tika izveidota, lai finansētu ĀEKS, kā arī kontinentālos un transkontinentālos pasākumus.

Pie citiem finanšu instrumentiem, kurus piemēro attiecībās ar Āfriku, cita starpā pieder Eiropas Kaimiņattiecību instruments Ziemeļāfrikai, ASI tematiskās programmas (“Vispārēji sabiedriskie labumi un problēmas” un “Pilsoniskā sabiedrība un vietējās pašvaldības”), kā arī Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instruments (*EIDHR*).

Vairākas Āfrikas valstis, kas atrodas Ziemeļāfrikā, Āfrikas ragā un Sāhelas un Čadas ezera reģionos, arī saņem atbalstu no nesen izveidotā ES Ārkārtas trasta fonda Āfrikai. Kopš brīža, kad fonds sāka darbību, kopīgais finansējuma apjoms, kas ir pieejams trijos reģionālajos logos, ir palielinājies, sasniedzot gandrīz 3,6 miljardus EUR.

TIRDZNICĪBAS ATTIECĪBAS

Galvenie ES un Āfrikas reģionu tirdzniecības veicināšanas instrumenti ir Pasaules Tirdzniecības organizācijas prasībām atbilstīgi tirdzniecības nolīgumi jeb tā dēvētie ekonomisko partnerattiecību nolīgumi (EPN). Tomēr 2002. gadā sāktās sarunas par šiem nolīgumiem izrādījās sarežģītas, un plānotajā termiņā, proti, līdz 2008. gadam, tās noslēgt neizdevās. Līdz ar to ES pieņēma regulu par piekļuvi tirgum, lai līdz 2014. gadam nodrošinātu pagaidu tirgus piekļuves režīmu, kas vēlāk tika pagarināts (sk. atsevišķu faktu lapu par tirdzniecības režīmiem, ko piemēro jaunattīstības valstīm).

Pašreizējā EPN situācija ir šāda:

- Rietumāfrika: tehniskā līmeņa sarunas starp ES un 16 Rietumāfrikas valstīm tika noslēgtas 2014. gada februārī; teksts tika parafēts minētā gada 30. jūnijā, un 2014. gada 10. jūlijā Rietumāfrikas valstu ekonomikas kopienas (*ECOWAS*) valstu vadītāji apstiprināja EPN parakstīšanas nolūkā; pašlaik norisinās parakstīšanas process, tomēr Nigērija nolīgumu parakstīt atsakās;
- Centrālā Āfrika: Kamerūna bija vienīgā valsts, kas 2009. gada janvārī parakstīja Centrālās Āfrikas pagaidu EPN; Eiropas Parlaments deva piekrišanu šim nolīgumam 2013. gada jūnijā, un Kamerūnas parlaments 2014. gada jūlijā apstiprināja šā nolīguma ratificēšanu; minētais nolīgums Kamerūnā tiek provizoriski piemērots kopš 2014. gada augusta;
- Austrumāfrika un Āfrikas dienvidi (AĀD): četras šā reģiona valstis, proti, Maurīcija, Seišelas, Zimbabve un Madagaskara, pagaidu EPN parakstīja 2009. gadā; tas tiek provizoriski piemērots kopš 2012. gada maija, un Parlaments 2013. gada janvārī deva piekrišanu tā ratifikācijai; sarunas par pilnīgu reģionālo EPN notiek joprojām;
- Austrumāfrikas kopiena (AĀK) – pilnīgs reģionālais EPN starp ES un Burundi, Ruandu, Tanzāniju, Keniju un Ugandu tika noslēgts 2014. gada 16. oktobrī, taču šo nolīgumu ir parakstījušas tikai Kenija un Ruanda (2016. gada septembrī);
- Dienvidāfrikas attīstības kopiena (*SADC*): 2014. gada 15. jūlijā tika sekmīgi noslēgtas sarunas par EPN ar Botsvānu, Lesoto, Dienvidāfriku, Svazilendu un Mozambiku, no vienas puses, un ES, no otras puses; tirdzniecības noteikumi 1999. gada ES un Dienvidāfrikas nolīgumā par tirdzniecību, attīstību un sadarbību tiks aizstāti ar reģionālā EPN noteikumiem; ES un *SADC* valstis EPN parakstīja 2016. gada jūnijā Botsvānā, un 2016. gada oktobrī nolīgums provizoriski stājās

spēkā attiecībā uz visām valstīm, izņemot Mozambiku, attiecībā uz kuru tas provizoriski stājas spēkā 2018. gada februārī.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlamentā darbojas pastāvīgas attiecību ar Āfrikas valstīm un iestādēm parlamentārās sadarbības delegācijas. Galvenā struktūra, kurā Parlaments sadarbojas šajos jautājumos, ir [ĀKK un ES Apvienotā parlamentārā asambleja](#), kurai ir svarīgākā loma attiecību stiprināšanā starp ES un tās ĀKK partneriem un kuras sanāksmes notiek divreiz gadā. Pēdējā sanāksme notika 2019. gada martā Bukarestē, Rumānijā, un nākamā sanāksme notiks 2019. gada decembrī Kigali, Ruandā.

Papildus tam Parlaments ir izstrādājis parlamentārās sadarbības formas ar Āfrikas Savienību, kuras īsteno 2009. gadā izveidotā [Delegācija attiecībām ar Panāfrikas parlamentu \(PAP\)](#). Parlaments un PAP nodrošina demokrātisku ĀEKS īstenošanas pārraudzību. Tās pēdējā sanāksme notika 2018. gada 16.–18. maijā Midrandā, Dienvidāfrikā. Ciešas divpusējas parlamentāras attiecības Parlaments uztur arī ar [Dienvidāfriku](#), un tās stiprina 2007. gadā iedibinātā [ES un Dienvidāfrikas stratēģiskā partnerība](#) – ES vienīgā divpusējā stratēģiskā partnerība, kas ir izveidota ar kādu no Āfrikas valstīm. Pēdējā parlamentārās sadarbības sanāksme notika 2018. gada oktobrī un novembrī Keiptaunā, Dienvidāfrikā. Turklāt Attīstības komiteja 2017. gada 16. novembrī ir apstiprinājusi [rezolūciju par ES un Āfrikas stratēģiju](#), gatavojoties drīz pēc tam – 2017. gada novembrī – notikušajai ES un Āfrikas augstākā līmeņa sanāksmei.

Gonzalo Urbina Treviño
11/2019

